

Nr 33.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303) dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 mars 1953 dagtecknad proposition, nr 192, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g
om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947
(nr 303).

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947¹, vilken jämlikt lag den 9 maj 1952 (nr 209) gäller till och med den 30 juni 1953, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1954.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 460 av herr *Ewerlöf m. fl.* och

nr 461 av herr *Ohlon m. fl.* samt

inom andra kammaren

nr 575 av herr *Hjalmarson m. fl.* och

nr 576 av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna I: 460 och II: 575, vilka är likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte

a) antaga följande *förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947*:

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947, vilken jämlikt lag den 9 maj 1952 (nr 209) gäller till och med den 30 juni 1953, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1953.

b) uttala att den biträder vad den förhandlingsdelegation, som tillkallades den 21 november 1951 med uppdrag att undersöka hur priskontrollen i fortsättningen borde gestaltas, anfört rörande tolkningen av viss bestämmelse i punkt 2 av det förslag till direktiv för den fortsatta prisreglerande verksamheten som underställts riksdagen; eller

¹ Senaste lydelse av 2 § se 1948:408.

c) därest hemställan under a) ej vinner riksdagens bifall uttala, att en bättre samordning mellan näringsfrihetsrådets och priskontrollnämndens verksamhet bör åstadkommas i huvudsaklig anslutning till vad i motionerna anförts.

I motionerna I: 461 och II: 576, vilka är likalydande, har hemställts *dels* att riksdagen måtte uttala, att den avveckling av priskontrollen som pågått under de senaste åren påskyndas och snarast fullföljes, *dels* att förordnandet om fortsatt tillämpning av prisregleringslagen begränsas till den 31 december 1953, då priskontrollen helt bör upphöra.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för det genom propositionen framlagda lagförslaget, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

Nu gällande prisregleringslag utfärdades den 30 juni 1947 och trädde i kraft den 1 juli samma år. Lagen gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1948 men har därefter successivt förlängts, senast genom lagen den 9 maj 1952, nr 209. Enligt sistnämnda lag har prisregleringslagen erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1953.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen av prisregleringslagen ha av Kungl. Maj:t meddelats genom kungörelse den 30 juni 1947 (nr 305). Denna kungörelse gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1948 men har sedermera successivt förlängts, senast genom kungörelsen den 9 maj 1952, nr 210, för tiden till och med den 30 juni 1953.

Bestämmelser rörande allmänt prisstopp ha utfärdats dels av statens priskontrollnämnd den 31 oktober 1942 dels ock av Kungl. Maj:t genom kungörelser den 4 juni 1943, nr 310, den 25 maj 1945, nr 209, och den 30 juni 1947, nr 306. Sistnämnda kungörelse, som trädde i kraft den 1 juli 1947 samt gällde till och med den 31 december samma år, har därefter successivt förlängts, senast genom kungörelsen den 19 december 1952, nr 767. Enligt sistnämnda kungörelse har 1947 års kungörelse erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1953. Prisstoppdagen är i flertalet fall den 31 oktober 1942.

Vidare må nämnas, att Kungl. Maj:t den 29 december 1949 utfärdat vissa föreskrifter angående lönsamhetsberäkningar i prisärenden.

I skrivelse den 6 mars 1953 har *statens priskontrollnämnd* — under erinran att giltighetstiden för prisregleringslagen utgår den 30 juni 1953 — hemställt att lagen skall givas fortsatt giltighet t. o. m. den 30 juni 1954.

Mot priskontrollnämndens beslut att hemställa om förlängning av prisregleringslagen till och med den 30 juni 1954 har tre ledamöter anmält reservation och därvid föreslagit att lagen förlänges till och med den 31 december 1953.

Föredragande departementschefen, statsrådet Sköld, uttalade i samband med att lagförslaget remitterades till lagrådet bland annat följande.

»I finansplanen till årets statsverksproposition underströk jag, att en fortsatt ostörd utveckling i riktning mot stabiliserad sysselsättning och samhällsekonomisk balans förutsatte, att den nuvarande restriktiva ekonomiska politiken i princip bibehölles. Jag framhöll vidare, att man borde räkna med att även under 1953 uppehålla en priskontroll på vissa områden.

Inom priskontrollnämnden har rått enighet om att en förlängning av prisregleringslagen för tiden efter den 30 juni 1953 blir nödvändig. Däremot har yppats olika meningar angående vilken tid förlängningen bör avse. Majoriteten har ansett att lagen bör förlängas för ett år eller alltså för tiden till och med den 30 juni 1954. Enligt reservanternas mening bör giltighetstiden begränsas till utgången av innevarande år. För egen del har jag den uppfattningen, att det i nu rådande ovissa konjunkturläge icke är tillrådligt att binda sig för den 31 december 1953 såsom slutdag för lagens giltighet. Jag tillstyrker sålunda att prisregleringslagen även i år på sedvanligt sätt förlänges för ett år eller sålunda till utgången av juni 1954.»

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Riktlinjerna för den prisreglerande verksamheten.

I propositionen lämnas en redogörelse för frågan om riktlinjerna för den fortsatta prisreglerande verksamheten.

Nu gällande direktiv för den prisreglerande verksamheten fastställdes genom Kungl. Maj:ts beslut den 12 januari 1951 för tiden till utgången av juni samma år och har sedermera genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1951 förklarats skola bibehållas oförändrade tills vidare. Den 21 november 1952 tillkallade chefen för handelsdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande en förhandlingsdelegation med uppdrag att undersöka huru priskontrollen i fortsättningen borde gestaltas och att framlägga förslag till nya direktiv för den prisreglerande verksamheten. Förhandlingsdelegationen har utgjorts av revisionssekreteraren Hj. Nordfelt, ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören G. I. Andersson, direktören H. Grundström, civilekonomen A. G. Henriksson, direktörerna C. A. Jacobsson och W. Josephson, fil. lic. A. H. Nilstein, revisionschefen E. J. Persson, direktören R. Sachs, ledamoten av riksdagens andra kammare, folkskolläraren N. W. Sundström, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren O. E. Werner och ordföranden i statens priskontrollnämnd, överdirektören H. V. B. Almeby. Delegationen har sedermera till chefen för handelsdepartementet överlämnat förslag till nya direktiv för den prisreglerande verksamheten.

Vad angår huvudfrågan om direktiven för den prisreglerande verksamheten har delegationen enats om nedan intagna utkast till direktiv. Ordföranden samt herrar Sundström och Werner har därjämte ansett, att till punkten 3, första stycket, i förslaget bör fogas en mening av följande lydelse

se: »Efter ikraftträdandet av ny lag om motverkande av skadlig konkurrensbegränsning inom näringslivet skall de prisreglerande myndigheternas verksamhet i sistnämnda hänseende utövas på sätt angives i motiven till denna lag.»

Utkast

till

direktiv för den fortsatta prisreglerande verksamheten.

(Av Kungl. Maj:t genom beslut den 12 januari och den 22 juni 1951 fastställda direktiv.)

(Utkast till nya direktiv.)

1. Målet för den prisreglerande verksamheten skall vara att, där så är möjligt, förhindra eller eljest i största möjliga utsträckning begränsa prisstegringar samt att främja prissänkningar. Inom ramen för denna allmänna målsättning böra de prisreglerande myndigheterna anpassa sina åtgärder så, att en av den prisreglerande verksamheten föranledd snedvridning av produktion och distribution i möjligaste mån motverkas och en ändamålsenlig inriktning i dessa hänseenden sålunda främjas.

2. Det allmänna prisstoppet avses skola bibehållas tills vidare med oförändrad prisstoppdag. Där tillräcklig säkerhet föreligger beträffande visst varuslag, viss grupp av varor eller viss tjänst, att ett upphävande av prisregleringen icke kommer att medföra prisstegring, bör prisregleringen i fråga om varuslaget, varugruppen eller tjänsten upphävas. De prisreglerande myndigheterna böra vid bedömning härav taga vederbörlig hänsyn till det förhållandet, att en branschförening lovar verka för eller ett enstaka företag försäkras att prishöjning icke skall äga rum.

1. Målet för den prisreglerande verksamheten skall vara att främja prissänkningar och att förhindra eller eljest i största möjliga utsträckning begränsa prisstegringar. Inom ramen för denna allmänna målsättning böra de prisreglerande myndigheterna anpassa sina åtgärder så, att snedvridning av produktion och distribution såvitt möjligt motverkas.

2. Det allmänna prisstoppet avses skola bibehållas tills vidare med oförändrad prisstoppdag. Då tillräcklig säkerhet föreligger beträffande visst varuslag, viss grupp av varor eller viss tjänst, att ett upphävande av prisregleringen icke kommer att medföra prisstegring eller ökning av marginalerna bör prisregleringen i fråga om varuslaget, varugruppen eller tjänsten upphävas. Prisregleringen bör dock, när skäl därtill äro, kunna hävas även om prisstegring kan väntas inträda. Å andra sidan bör prisreglering bibehållas i sådana fall, där risk för prisstegring visserligen ej föreligger, men där marginalerna äro onormalt höga eller en i förhållande till kostnadsutvecklingen skäligen prissänkning ej förväntas komma till stånd. Vid övervägande om prisreglering bör upphävas skall jämväl beaktas vad som sägs i punkten 3.

Vederbörlig hänsyn bör tagas till det förhållandet, att en branschförening utfäster sig verka för eller ett enstaka företag försäkrar att prishöjning eller ökning av marginalerna icke skall äga rum.

(Jfr punkt 7)

3. Föreligga beträffande viss bransch, visst företag, viss vara eller viss tjänst övernormala vinster eller marginaler, böra de prisreglerande myndigheterna vidtaga åtgärder för att åstadkomma prissänkning. Särskild uppmärksamhet bör härvid ägnas de fall, då prissänkning ägt rum inom ett tillverknings- eller distributionsled utan att detta förhållande beaktats vid prissättningen i senare led, ävensom sådana fall, där anledning finnes till antagande, att prissättningen är monopolistiskt bestämd eller eljest beroende av konkurrensbegränsande företeelser.

Vid prövning och fastställelse av priser och marginaler på varor och tjänster bör dessutom iakttas, att i förekommande fall sådan prisdifferentiering befrämjas, att prissättningen så långt möjligt sker på grundval av prestation och kvantitet.

3 (4). Förutsättning för att prishöjning för visst varuslag eller viss tjänst skall kunna medgivas skall alltid vara, att det föreliggande priset enligt en av den prisreglerande myndigheten vederbörligen granskad kostnadskalkyl visas icke medföra täckning av produktions- eller anskaffningskostnaderna jämte skälighandelvinst. Produktions- och anskaffningskostnaderna beräknas därvid med tillämpning av återanskaffningsprisprincipen.

4. Även om en dylik kostnadskalkyl i och för sig skulle motivera en prishöjning, bör en sådan i allmänhet icke medgivas i annat fall, än att verkställd lönsamhetsberäkning giver vid handen, att verksamheten inom företaget eller branschen såsom helhet, om prishöjning icke genomföres, kommer att ge en avkastning, som med hänsyn till föreliggande förhållanden uppenbarligen måste betecknas som för låg. Är så icke fallet, bör dock prishöjning kunna medgivas, om kompenserande prissänkning genomföres på någon annan av företagets eller branschens produkter eller eljest särskilda omständigheter föreligga.

5. Vid bedömning av de under 3 och 4 angivna förutsättningarna skall till utgångspunkt tagas pris- och kostnadsläget hos rationellt arbetande företag inom vederbörande bransch. Härvid böra beaktas de skillnader i fråga om varusortiment och kvalitet m. m. som kunna föreligga.

6. I kalkyler och lönsamhetsberäkningar, som komma att läggas till grund för bedömningen av prisfrågorna, bör, såvitt angår kostnadsökningar, beroende på löneförhöjningar, endast få medräknas sådan kostnadsökning som svarar mot skillnaden mellan senast faktiskt utbetald lön och lön som för 1951 eller däremot svarande tid antingen bestämts i kollektiv överenskommelse eller genomsnittligen utgår för arbetstagare, som icke omfattas av kollektivavtal.

7. I de fall, att för visst företag eller bransch övernormala vinster eller marginaler föreligga, böra de prisreglerande myndigheterna vidta åtgärder för att åstadkomma prissänkningar. Särskild uppmärksamhet bör härvid ägnas de fall, där anledning till antagande finnes, att prissättningen är monopolistiskt bestämd.

8 (9). De prisreglerande myndigheterna skola upprätthålla fortlöpande god kontakt med näringslivet och dess organisationer.

5. Även om en sådan kostnadskalkyl, som under punkt 4 avses, i och för sig skulle motivera en prishöjning bör en sådan i allmänhet icke medgivnas i annat fall, än att verkställd lönsamhetsberäkning giver vid handen, att verksamheten inom företaget eller branschen såsom helhet, om prishöjning icke genomföres, kommer att ge en avkastning, som uppenbarligen måste betecknas som för låg. Är så icke fallet, bör dock prishöjning kunna medgivnas, om kompensande prissänkning genomföres på någon annan av företagets eller branschens produkter eller eljest särskilda omständigheter föreligga.

6. De ovan angivna förutsättningarna för prishöjning skola äga motsvarande tillämpning, då föreskrift om prissänkning överväges.

7. Vid bedömning av de under punkterna 3—6 angivna förutsättningarna skall till utgångspunkt tagas pris- och kostnadsläget hos rationellt arbetande företag inom vederbörande bransch.

Då fråga är om varor och tjänster, som äro föremål för konkurrensbegränsning, bör som utgångspunkt för bedömningen tagas pris- och marginalläget för samma eller närbesläktade varor och tjänster, för vilka dylik konkurrenshämmande påverkan ej föreligger.

8. På områden, som icke äro föremål för direkt priskontroll, böra de prisreglerande myndigheterna på lämpligt sätt följa prisutvecklingen.

Till förslaget och dess olika punkter har knutits vissa kommentarer.

Samtliga ledamöter är ense om att hävande av prisreglering enligt punkt 2, tredje meningen, i förslaget avses skola äga rum dels i fall, där ökad pris-konkurrens väntas inträda, dels när fråga är om varor och tjänster av mindre betydelse för prisbildningen i landet.

Till utkastet har gemensamma uttalanden gjorts dels av herrar Andersson, Henriksson, Nilstein, Persson, Sundström och Älmeby, dels av herrar Grundström, Jacobsson, Josephson och Sachs. Herr Werner har avgivit ett särskilt yttrande.

I frågan om eventuell modifiering av prisstoppreglerna har förhandlingsdelegationen särskilt övervägt, huruvida en framflyttning av det allmänna prisstoppet från prisstoppdagen den 31 oktober 1942 till någon mera aktuell tidpunkt borde ske. Ehuru det ur flera synpunkter ansetts otillfredsställande att det allmänna prisstoppet är knutet till en dag, som ligger drygt tio år tillbaka i tiden, har delegationen funnit att införandet av en ny allmän prisstoppdag skulle vara förenat med betydande svårigheter, framförallt när det gäller utformandet av övergångsbestämmelser, ägnade att på ett betryggande sätt förebygga orättvisor och olägenheter i samband med en sådan omläggning. Delegationen har därför icke förordat någon ändring i förevarande hänseende. Ej heller i övrigt har delegationen funnit skäl tillstyrka någon ändring eller modifiering av gällande prisstoppbestämmelser.

Vad slutligen angår frågan, på vilket sätt den prisövervakande verksamheten i fortsättningen lämpligast bör bedrivas, har delegationen icke funnit detaljföreskrifter för närvarande vara påkallade.

Föredragande departementschefen har i anslutning härtill anfört:

»Förutsättningarna för den priskontrollerande verksamheten har i viss mån förändrats genom den konjunktursvängning som inträffat under 1952. Tendenserna till fortsatta prisstegringar inom landet har i väsentlig grad avtagit. Den förbättrade varutillgången har lett till ökad konkurrens, och ett stigande köpmotstånd från konsumenternas sida har på flera områden gjort sig gällande. Det har som en följd av denna utveckling varit möjligt att häva priskontrollen för ett stort antal varuslag och tjänster. I samband med att priskontrollen hävts har i viss utsträckning åtgärder vidtagits för att tills vidare möjliggöra en fortlöpande prisövervakning.

Även om sålunda området för den direkta priskontrollen efter hand kunnat väsentligt minskas, kvarstår alltjämt betydelsefulla varuområden under reglering. Den omständigheten att prisstegringstendenserna upphört innebära icke i och för sig att prisbildningen kan lämnas helt fri. I nuvarande läge är det ur olika synpunkter av vikt att den inhemska pris- och kostnadsnivån nedbringas. En naturlig följd av denna utveckling är att den prisreglerande verksamheten i ökad omfattning inriktas på att främja prissänkningar.

Med hänsyn till de förändringar som inträffat i förutsättningarna för den

priskontrollerande verksamheten finner jag det angeläget att direktiven för denna verksamhet anpassas efter det nya läget. Det förslag till nya direktiv, som förhandlingsdelegationen enats om, synes vara ägnat att tillgodose de önskemål som för närvarande gör sig gällande härvidlag. De föreslagna direktiven skiljer sig från de nu tillämpade huvudsakligen i det hänseendet, att ökat avseende fästs vid angelägenheten att åstadkomma prissänkningar. Vidare har vissa kompletteringar och förtydliganden föreslagits, varjämte sådana bestämmelser utgått, vilka anknyter till en del speciella förhållanden från tiden för fastställelsen av nu gällande direktiv.

Inom förhandlingsdelegationen har bl. a. uppmärksamrats vissa problem som sammanhänger med varudistributionen. I fråga om priskontrollens uppgifter härvidlag har meningarna skiftat. Enighet har emellertid nåtts om en allmän rekommendation att vid prövning och fastställelse av priser och marginaler främja en sådan prisdifferentiering, att prissättningen så långt möjligt sker på grundval av prestation och kvantitet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att chefen för handelsdepartementet nyligen med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa utredning rörande varudistributionen och dess rationalisering, huvudsakligen såvitt angår prissättningen inom handeln. Utredningen har enligt sina direktiv bl. a. att undersöka och belysa sådana förhållanden inom varuhandeln, som hindrar rationalisering eller i övrigt är ägnade att medföra varufördyring. I förekommande fall bör även framläggas förslag och rekommendationer till åtgärder för att avhjälpa dylika missförhållanden och förbättra effektiviteten.

Vad beträffar priskontrollens funktioner på områden, där prissättningen är monopolistiskt bestämd eller eljest beroende av konkurrensbegränsande företeelser, är det uppenbart att dessa i framtiden blir avhängiga av de beslut som kommer att fattas i anledning av förslaget om lagstiftning till motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m. I propositionen härom till årets riksdag (nr 103) har i denna fråga bl. a. framhållits (s. 101) att det ligger i sakens natur att priskontrollnämnden även i fortsättningen får sin uppmärksamhet riktad på områden, där det finns anledning anta att monopol eller andra konkurrensbegränsningar åstadkommer höga priser. I den mån det efter den nya lagens ikraftträdande anses påkallat att häva en konkurrensbegränsning för att därigenom åstadkomma friare tävlan och sålunda förutsättningar för en automatisk prisreglering genom priskonkurrens, bör emellertid självfallet åtgärder i detta syfte vidtagas i den ordning som stadgas i den nya lagen. Nämnden bör därför — framhålles det vidare — när den stöter på konkurrensbegränsningar, anmäla förhållandet till ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, och på denne får ankomma att företaga erforderliga ingripanden.

Biträder riksdagen det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget kommer efter den nya lagens ikraftträdande ansvaret för åtgärder med syfte att hindra missbruk eller skadliga verkningar av konkurrensbegränsning inom näringslivet sålunda att främst åvila de myndigheter, som har att verka på

grundval av denna lagstiftning, d. v. s. — utom kommerskollegium med dess monopolutredningsbyrå — näringsfrihetsrådet och ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor. Den prisreglerande myndighetens befattning med övervakningen av konkurrensbegränsningarna inskränkes i motsvarande mån. Enbart den omständigheten att en konkurrensbegränsning förefinnes inom ett visst område kan å andra sidan uppenbarligen icke få den verkan att området uteslutes från priskontroll. Så länge förordnande enligt prisregleringslagen är i kraft kan sålunda den prisreglerande myndigheten komma att även efter den nya lagens ikraftträdande pröva priser och marginaler på områden där konkurrensbegränsning är för handen.

Av vad här sagts bör bl. a. följa, att områden, som vid den nya lagens ikraftträdande är fria från direkt priskontroll, icke bör på den prisreglerande myndighetens eget initiativ ånyo läggas under sådan kontroll på den grund att konkurrensbegränsning är för handen. I dylika fall bör anmälan i stället ske till ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor och tillgängligt material för bedömande av konkurrensbegränsningens verkningar ställas till dennes förfogande. Efter den nya lagens ikraftträdande bör priskontrollen vidare icke i första hand användas som instrument för att undanröja eller åstadkomma ändring i en konkurrensbegränsning även om denna av den prisreglerande myndigheten anses orsaka övernormala vinster och marginaler. Ej heller bör i samband med beslut om hävande av priskontroll uppställas villkor, som innebär att ett företag eller företagen inom en särskild bransch skall förbinda sig att avstå från visst konkurrensbegränsande förfarande.

Vad särskilt angår sådana fall, där priskontrollen bibehållits huvudsakligen därför att konkurrensbegränsning med ty åtföljande återverkan på prisbildningen föreligger, får det förutsättas att ett samarbete kommer till stånd mellan den prisreglerande myndigheten å ena sidan samt näringsfrihetsrådet och ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor å andra sidan. Läget torde här i många fall vara sådant, att den direkta priskontrollen anses icke kunna avvecklas utan att detta leder till för höga priser. Å andra sidan föreligger, så länge priserna är kontrollerade, rent formellt svårigheter att i överensstämmelse med den nya lagstiftningen konstatera konkurrensbegränsningens faktiska inverkan på prisbildningen. För att på sådana områden åstadkomma ökad konkurrens och därmed förutsättningar för avveckling av priskontrollen, bör den prisreglerande myndigheten icke själv upptaga förhandlingar med vederbörande företagare om avveckling av konkurrensbegränsningen utan hemställa om medverkan från näringsfrihetsrådets sida. Rådet bör då taga kontakt med företagen inom den berörda näringsgrenen och med dem dryfta möjligheterna att åstadkomma friare konkurrensförhållanden.

I betraktande av vad sålunda anförts synes det obehövt att, om den nya lagstiftningen träder i kraft vid föreslagen tidpunkt, d. v. s. den 1 januari 1954, för tiden därefter i direktiven för den prisreglerande verksamheten bibehålla särskild hänsyftning på monopolistisk prissättning eller andra

konkurrensbegränsande företeelser. Sista avsnittet i första stycket av punkt 3 av de föreslagna direktiven — »ävensom sådana fall, där anledning finnes till antagande, att prissättningen är monopolistiskt bestämd eller eljest beroende av konkurrensbegränsande företeelser» — synes därför under angivna förutsättningar böra utgå vid nästkommande årsskifte. Sker detta torde vad tre ledamöter av delegationen åsyftat med ett av dem föreslaget tillägg till nämnda punkt i direktiven ha blivit tillgodosett. Såsom redan i propositionen nr 103 till årets riksdag framhållits ligger det emellertid i sakens natur att priskontrollnämnden — oavsett den berörda jämkningen i direktiven — även i fortsättningen kommer att under sitt arbete uppmärksamma olika konkurrensbegränsningar.

Vad slutligen angår frågan om prisstoppreglerna och prisövervakningen torde på skäl som anförts av delegationen några ändrade eller nya bestämmelser icke vara nödvändiga. Jag vill emellertid i detta sammanhang understryka, att jag finner det angeläget, att utvecklingen på områden där den direkta priskontrollen upphäves följes genom en i lämpliga former bedriven prisövervakning.

Under hänvisning till vad sålunda anförts torde, därest från riksdagens sida icke föreligger någon erinran häremot, de föreslagna nya direktiven för den prisreglerande verksamheten böra, med nyssberörd jämkning, fastställas att gälla tills vidare.»

Utskottet.

I propositionen föreslås, att prisregleringslagens giltighetstid skall ytterligare förlängas ett år eller till och med den 30 juni 1954. De i anledning av propositionen väckta motionerna upptaga yrkanden att det förordnande om fortsatt giltighet av lagen, som lagförslaget innehåller, skall begränsas till att avse tiden till och med den 31 december 1953.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att det i nu rådande ovissa konjunkturläge icke är tillrådligt att binda sig för den 31 december 1953 såsom slutdag för lagens giltighet och tillstyrker därför att prisregleringslagens giltighetstid förlänges ytterligare ett år.

Vad beträffar riktlinjerna för den fortsatta prisreglerande verksamheten har den av chefen för handelsdepartementet förra året tillkallade förhandlingsdelegationen enats om ett utkast till direktiv för verksamheten. Utskottet har tagit del av ifrågavarande förslag och därvid icke funnit anledning till erinran. Det synes sålunda naturligt med hänsyn till den konjunktursvängning, som inträffat under 1952, att nu starkare framhäva priskontrollens uppgift att främja prissänkningar.

I motionerna I: 460 och II: 575 uttryckes det önskemålet att förhandlingsdelegationens förklaring i anslutning till uttalandet i punkt 2. tredje meningen i utkastet till direktiv måtte inflyta i direktiven, och motionärerna hemställa, att riksdagen måtte uttala att den biträder vad delegationen i detta sammanhang anført. Utkastet lyder i denna del: »Prisregleringen bör dock,

när skäl därtill äro, kunna hävas även om prisstegring kan väntas inträda.» Härom har delegationen förklarat, att hävande av prisreglering avses skola äga rum dels i fall, där ökad priskonkurrens väntas inträda, dels när fråga är om varor och tjänster av mindre betydelse för prusbildningen i landet. Det måste enligt utskottets mening överlätas på vederbörande myndighet att med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall avgöra när sådana skäl finnas, som motivera att prisregleringen häves oaktat prisstegring kan väntas inträda. Direktiven ha med hänsyn härtill på denna punkt fått en lämplig utformning. Utskottet kan därför icke tillstyrka att den prisreglerande myndigheten medelst komplettering av direktiven eller eljest genom uttalande från riksdagen i form av en kategorisk föreskrift bindes vid bedömningen av nu ifrågavarande fall. Med det sagda har utskottet icke velat förringa det värde delegationens kommentar har såsom en allmän vägledning vid prövningen av de spörsmål det här gäller.

Utskottet har även uppmärksammat de särskilda problem, som uppkomma därest den av Kungl Maj:t föreslagna lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet antages av riksdagen och till huvuddelen träder i kraft den 1 januari 1954. Såsom framgår såväl av motivuttalanden till det sistnämnda lagförslaget som departementschefens anförande i förevarande proposition kommer priskontrollnämnden att även i fortsättningen ha uppmärksamheten riktad på områden, där det finns anledning antaga, att monopol eller andra konkurrensbegränsningar åstadkomma höga priser. Detta innebär att priskontrollnämnden på sådana områden kan komma att även efter den nya lagens ikraftträdande utreda och pröva priser och marginaler. I den mån det då anses påkallat att häva en konkurrensbegränsning böra emellertid åtgärder i detta syfte vidtagas i den ordning som stadgas i lagen om motverkande av konkurrensbegränsning. Det kan emellertid icke bortses från att förhandenvaron av en priskontroll på områden, där konkurrensbegränsningar råda, kommer att medföra vissa svårigheter vid tillämpningen av den nya lagen. Så länge priserna äro kontrollerade minskas möjligheterna att av prusbildningen sluta sig till om en konkurrensbegränsning är skadlig eller ej. Den samverkan mellan priskontrollnämnden och näringsfrihetsrådet, som departementschefen i förevarande proposition förordar, erbjuder en lösning, som bör prövas. Därest det finnes erforderligt att bibehålla den allmänna priskontrollen även efter utgången av den nu föreslagna giltighetstiden för prisregleringslagen, torde frågan om gränsdragningen mellan statens prisreglerande verksamhet och den verksamhet som skall bedrivas enligt lagen om motverkande av konkurrensbegränsning tillhöra de problem, som böra omprövas när man fått någon tids erfarenhet av den nya lagens verkan.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte, med avslag å förevarande motioner I: 460 och II: 575 samt I: 461 och II: 576, såvitt motionerna avse ändring i det framlagda lagförslaget, bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna I: 460 och II: 575, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. hemställt eller i motiveringen anført, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

C. att motionerna I: 461 och II: 576, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. hemställt eller i motiveringen anført, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 maj 1953.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Sten, Nils Elowsson, Sunne, fru Svenson, herrar Bengtson, Ahlberg och Axel E. Svensson;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Igelsbo, Nilsson i Göteborg, fru Sandström, herrar Lundberg*, Carlsson i Bakeröd*, Odhe*, Fredriksson och Cassel*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Ahlberg, Sunne, Jacobsson* i Igelsbo, fru *Sandström* och herr *Cassel*, vilka ansett att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

I propositionen föreslås — — — (lika med utskottet s. 10) — — — den 31 december 1953.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att tidpunkten för priskontrollens avveckling bör bestämmas till den 31 december 1953, då åtgärder som skulle ha möjliggjort en tidigare avveckling ej av vederbörande vidtagits.

Den statliga priskontrollen har tillkommit för att förhindra under krig, krigsfara eller eljest utomordentliga förhållanden uppkomna tendenser till prisförhöjningar som beror på otillräcklig varutillgång. Den är ett extraordinärt medel, som bör sparas för extraordinära förhållanden.

Tillgången på de flesta varor är nu riklig, och varupriserna visar snarare en fallande än en stigande tendens. Säljarnas marknad har förvandlats till köparnas. Framför allt på en sådan marknad ger en fri prisbildning priser som mera gagnar konsumenterna än några som kan åstadkommas med en statsdirigerad prissättning. Utskottet, som erinrar om att en särskild lag

om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning förelagts årets riksdag, kan icke finna att några bärande samhällsekonomiska skäl förebragts för fortsatt priskontroll.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om det uttalande som den s. k. Haganderkommittén gjorde på våren 1951, där det bl. a. heter: »Mot bakgrunden av de förhållanden, som hittills motiverat ett bibehållande av priskontrollen, är enligt vår uppfattning en avveckling av denna kontroll önskvärd så snart den ekonomiska situationen medger detta. Enighet torde råda därom, att vad som bör eftersträvas är att nå en sådan jämvikt på marknaden att fri konkurrens och balans mellan köpkraft och varutillgång bli för priskontrollens utslagsgivande faktorer.»

Om statsmakterna skulle finna att en permanent statlig priskontroll, som varken kan vara förenlig med en fri arbetsmarknad eller en eljest fri ekonomi dock skulle vara önskvärd bör detta klart sägas ifrån. Lagstiftningen därom bör då givas mera bestående karaktär och grunda sig på den utredning som sedvanligen brukar föregå en lagstiftning som så djupt ingriper i samhällslivet. Men utskottet har icke funnit att några skäl förebragts som kan på något sätt göra troligt att en sådan lagstiftning skulle vara gagnelig — vare sig för konsumenterna eller näringslivet.

Med hänsyn till det sagda utgår utskottet från att priskontrollagens tillämplighet begränsas till utgången av innevarande år. Trots detta anser utskottet det skäligt att bestämt understryka vad i motionerna I: 460 och II: 575 anförts om det oberättigade i att handelns och distributionens kostnader i olika sammanhang utpekats som särskilt angelägna att granskas av de priskontrollerande instanserna. Några generella objektiva grunder för ett sådant ständpunktstagande föreligger enligt utskottets mening icke. Distributionen i vårt land har visat en med hänsyn till de förhållanden, under vilka den arbetar, erkännansvärd vilja och förmåga att effektivt angripa sina kostnads- och rationaliseringsproblem. I övrigt finner utskottet icke anledning föreligga att ingå på någon mera ingående prövning av de direktiv för den priskontrollerande verksamheten som nu underställts riksdagen, då dessa enligt dess mening endast skall äga giltighet något halvår.

I motionerna I: 460 och II: 575 uttryckes dock det önskemålet att förhandlingsdelegationens förklaring i anslutning till uttalandet i punkt 2. tredje meningen i utkastet till direktiv måtte inflyta i direktiven, och motionärerna hemställa, att riksdagen måtte uttala att den biträder vad delegationen i detta sammanhang anför. Utkastet lyder i denna del: »Prisregleringen bör dock, när skäl därtill äro, kunna hävas även om prisstegring kan väntas inträda». Härom har delegationen förklarat, att hävande av prisreglering avses skola äga rum dels i fall, där ökad priskonkurrens väntas inträda, dels när fråga är om varor och tjänster av mindre betydelse för priskontrollen i landet.

Utskottet finner i likhet med motionärerna det vara av vikt att riksdagen i sitt yttrande över direktiven giver till känna att riksdagen för sin del biträder delegationens uttalande i denna del.

För den händelse sådana utomordentliga förhållanden skulle inträda att en förlängning av priskontrollagen efter den 31 december 1953 finnes erforderlig, kommer lagen att gälla på samma gång som den föreslagna lagen om konkurrensbegränsande åtgärder. Även om det rör sig om en begränsad tidrymd, bör en sådan uppdelning mellan å ena sidan priskontrollnämndens och å andra näringsfrihetsrådets resp. ombudsmannens för näringsfrihetsfrågor kompetensområden ske, att risk icke uppkommer för att flera organ kommer att ingripa i ett och samma konkreta fall. Priskontrollnämndens befattning med monopol- eller kartellprissättning bör därför inskränka sig till att då skäl härtill föreligger göra anmälan till ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor. Rätt att påkalla förhandling inför näringsfrihetsrådet kan icke tillkomma priskontrollnämnden utan allenast dem som lagen om konkurrensbegränsningar anger.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen måtte

A. antaga följande förslag till *Lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947* (nr 303).

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947, vilken jämlikt lag den 9 maj 1952 (nr 209) gäller till och med den 30 juni 1953, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1953.

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända att riksdagen biträder vad den förhandlingsdelegation, som tillkallades den 21 november 1951 med uppdrag att undersöka hur priskontrollen i fortsättningen borde gestaltas, anført rörande tolkningen av viss bestämmelse i punkt 2 av det förslag till direktiv för den fortsatta prisreglerande verksamheten som underställts riksdagen;

C. i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom riksdagens mening uttala att — därest prisregleringslagen finnes böra förlängas efter den 31 december 1953 — en bättre samordning mellan näringsfrihetsrådets och priskontrollnämndens verksamhet bör åstadkommas i huvudsaklig anslutning till vad utskottet i denna del anført.